

Daarom acht ik geweld in 't algemeen niet absoluut ongeoorloofd maar men moet er zeer voorzichtig mede zijn. Er is een woord van Malou dat ik juist acht. *Nous faisons des revolutions, pas d'émeutes.* Van *émeute* ben ik altijd een groot tegenstander geweest. Het recht van revolutie zou ik niet willen ontkennen. Maar men moet de zaak door en door rijp laten worden, zoodat één goed voorbereide stoot beslist. . . . Geweld is in de politiek, als het vergif in de geneeskunst. . . .”

* * *

„Op dit algemeene gebied wenschte ik u nog een vraag te stellen: Hoe denkt u over nationalisme tegenover cosmopolitisme?”

Het antwoord bleef ditmaal zeer lang uit. Eindelijk kwam het, maar nog zeer bedachtzaam:

— „. . . . Het is heel moeilijk om daarop te antwoorden, want ik ben cosmopoliet en onder vaderlandsliefde zit veel dat men particularisme zou noemen als men eens onder ruimere verhoudingen had geleefd. Als politicus meen ik dat men voor zijn vaderland niets moet trachten te krijgen dat men niet ook voor anderen vraagt. . . .

„. . . . Och, het gevoel van gedwongen te worden kan ik voor mijzelf niet velen en ook voor ons land niet, zoodat ik niet zou toelaten dat een ander zich in onze zaken zou mengen. Maar ik zou misschien best in 't buitenland kunnen leven. Mijn tweede vrouw was een Hollandsch-Duitsche en ik heb zelf nooit kunnen meedoen aan overdreven verheerlijking van ons land. Ik heb de wereld steeds voor mij als een globe. Het oog staart zich zodoende nooit blind op dat ééne puntje van de wereldkaart waar wij leven, maar ziet naar het geheel.

„. . . . Maar, zooals ik het vroeger plezierig vond als een Groningsch paard bij een harddraverij het van een Friesch paard won, zoo vind ik het nu ook nog aangenaam als Nederland op het eene of andere gebied het van een ander land wint. Dat zit er nog in. . . .”

Aangaande dit onderwerp citeerde ik ook nog de uitspraak van een der socialistische woordvoerders (ik meen dat ze van Domela Nieuwenhuis is) dat „Hollandsche modder toch net eender is als alle andere modder”.

Waarop Mr. van Houten antwoordde:

— „Domela Nieuwenhuis weet ons land niet te waardeeren. Vooral op 't stuk van vrijheid. Het verschil heeft men kunnen merken toen Liebknecht hier geweest is; blijkbaar heeft die de socialisten willen doen voelen: Waarom zijt gij hier toch socialisten? Maar, bij de beoordeeling van Domela moet men nooit vergeten dat hij andere tijden gekend heeft. Men heeft hem in de kast gezet voor iets dat men bij anderen, geloof ik, door de vingers zou hebben gezien en om de strafmaat hoog te krijgen heeft men daarbij nog juist gebruik gemaakt van de Belgische oproerwet. Maar de schuld lag in zóóver bij hem zelf, dat een agitator zich moet wachten, wettelijk vat op zich te geven.”

„Ligt in het nationaliteitsgevoel ook niet een goede prikkel tot energie?”